

ความพยายามในการเปลี่ยน (ไม่)ผ่านประชาธิปไตยในไทย

Efforts at democratic (non)transition in Thailand

สมปอง แก้วปานกัน¹

Sompong Kaewpankan

บทคัดย่อ

ความพยายามในการเปลี่ยนผ่านประชาธิปไตยไทย ที่เปลี่ยนแปลงด้วยวิธีการยึดอำนาจรัฐบาล โดยฝ่ายทหารสนับสนุนในปีพ.ศ.2549 ด้วยกลยุทธ์เขียนรัฐธรรมนูญใหม่ และฝ่ายตุลาการที่ถูกนำมาใช้เป็นเครื่องมือ พร้อมการใช้วิธีการยุบพรรคการเมือง ไม่มีผลต่อการเปลี่ยนแปลงสภาพทางการเมืองของไทยมากนัก ตรงกันข้ามกลับปรับลดอำนาจประชาชนในระบอบประชาธิปไตยลง จนฝ่ายอำนาจนิยมต้องดำเนินการซ้ำอีกครั้งด้วยรัฐประหารในปี 2557 และเขียนรัฐธรรมนูญ 2560 อีกครั้ง ซึ่งเป็นเพียงการช่วงชิงการนำการเมืองเพียงฝ่ายเดียว โดยไม่ได้รับการยอมรับจากสังคม ทำให้สภาพสังคมการเมืองไทยในปัจจุบันก็ยังไม่ก้าวพ้นประชาธิปไตยที่ไม่ตั้งมั่นไปได้ การเปลี่ยนผ่านจากการปกครองภายใต้ระบอบอำนาจนิยมไปสู่ประชาธิปไตยของไทย จะต้องอาศัยความเห็นพ้องต้องกันในหมู่ชนชั้นนำ และประชาชน ในการยอมรับกติกาต่างๆ ใหม่ร่วมกัน บรรดากลุ่มชนชั้นนำหรือนักการเมืองพรรคต่างๆ ที่ต้องการจะเห็นสังคมไทยเปลี่ยนผ่านไปสู่ประชาธิปไตยที่ตั้งมั่น จะต้องช่วยกันจากทุกฝ่ายในสังคมที่จำเป็นจะต้องยอมรับในพลังอำนาจในสังคมซึ่งกันและกันเสียก่อน ประเทศไทยจึงจะสามารถเปลี่ยนผ่านประชาธิปไตยได้

คำสำคัญ: การเปลี่ยนผ่าน, ประชาธิปไตย, ประเทศไทย

¹นักวิชาการอิสระ

Corresponding author, e-mail: sompongkaewpankan@gmail.com, Tel. 098-2365207

Abstract

Efforts to transition to Thai democracy that changed with the military-sponsored seizure of government power in 2006, with a strategy for writing a new constitution and the judicial branch being used along with using methods to dissolve political parties. It did not have much effect on changing the political conditions of Thailand. On the contrary, it has reduced the power of the people in a democratic system. Until it had to be repeated again with a coup d'état 2014 and rewriting the 2017 constitution is just a struggle for political leadership on one side. It without being accepted by society. As a result, the current Thai social and political situation has still not moved beyond a democracy that is not firmly established. Thailand's transition from authoritarian rule to democracy will require consensus among elites and the people to accept new rules together. Those among the elites or politicians from various parties who want to see Thai society transition to democracy and must help each other. All parties in society need to accept each other's power in society first. Thailand will then be able to make a democratic transition.

Keywords: Transition, Democracy, Thailand

1. บทนำ

จากการที่ประเทศไทยมีการพัฒนาอย่างรวดเร็วส่งผลทำให้เกิดความเจริญรุ่งเรืองในด้านต่างๆ เพิ่มขึ้น รวมทั้งพัฒนาการทางด้านการเมืองการปกครองที่เป็นระบอบประชาธิปไตยที่ประชาชนมีส่วนร่วมในการเมืองการปกครองมากขึ้น ส่งผลทำให้เกิดปัญหาต่อการเมืองการปกครองขึ้นภายในประเทศ ปัญหาวิกฤตการเมืองไทยในปัจจุบันเป็นเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นในประเทศไทยอย่างต่อเนื่องในตลอดระยะเวลาที่ผ่านมา ปัญหาเหล่านี้เกิดจากความขัดแย้งระหว่างกลุ่มการเมืองที่มีอยู่ในปัจจุบัน ซึ่งมีความเห็นต่อต้านและสนับสนุนต่างนานา และยังสะท้อนถึงความไม่เสมอภาคและความแตกแยกระหว่างชาวเมืองและชาวชนบทอีกด้วยจึงทำให้การเมืองไทยปั่นป่วนวุ่นวายไม่มีที่จะยุติลง โดยปัญหามีลักษณะพิเศษคือความขัดแย้งทางการเมืองระหว่างฝ่ายสนับสนุนประชาธิปไตยและฝ่ายต่อต้านประชาธิปไตย (ประจักษ์ ก้องกีรติ, 2566)

ความขัดแย้งนี้เกิดขึ้นจากกระบวนการทำให้เป็นประชาธิปไตยทางการเมืองที่เริ่มขึ้นในทศวรรษ 1990 และเร่งตัวขึ้นตั้งแต่ปี 2544 โดยมีสองปัจจัยหลักสองประการที่ทำให้เกิดความก้าวหน้าในการทำให้เป็นประชาธิปไตย ประการแรกคือการเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจและสังคมอย่างรวดเร็วที่เกิดขึ้นตั้งแต่ครั้งหลังของทศวรรษ 1980 การลงทุนมหาศาลจากต่างประเทศ กระบวนการนี้ทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงขยายขนาดของชนชั้นกลางที่ครอบครองโดยชนชั้นกลางระดับล่างในพื้นที่ชนบท และเพิ่มขนาดของชนชั้นล่างในเขตเมืองชนชั้นกลางระดับล่างซึ่งประกอบด้วยผู้มีสิทธิเลือกตั้งส่วนใหญ่ ได้เปลี่ยนจากกลุ่มคนที่จงรักภักดีมาเป็นพลเมืองที่มีความตระหนักรู้ทางการเมืองเพิ่มมากขึ้น ปัจจัยประการที่สองคือรัฐธรรมนูญปี 2540 ซึ่งเปลี่ยนแปลงระบบการเลือกตั้งอย่างมากและมีผลกระทบอย่างลึกซึ้งต่อระบบการเมืองของไทย ทำให้ประเทศชาติมีผู้นำทางการเมืองคือทักษิณ ชินวัตร ภายใต้รัฐธรรมนูญใหม่ กฎหมายใหม่นำไปสู่การเมืองแบบใหม่ที่เปลี่ยนจิตสำนึกทางการเมืองและทัศนคติของคนส่วนใหญ่ ประชาชนจำนวนมากคิดว่าประชาธิปไตยควรเป็นระบบการเมืองเดียวที่ใช้ได้

การเปลี่ยนผ่านสู่ประชาธิปไตยที่ถูกกลุ่มนำมาใช้อย่างกว้างขวาง โดยเฉพาะการกล่าวถึง “คลื่นลูกที่สามของกระบวนการสร้างประชาธิปไตย” ในกลางทศวรรษที่ 1970 –1990ของนักวิชาการประเทศตะวันตก โดยการเปลี่ยนผ่านสู่ประชาธิปไตยจะให้ความสนใจเกี่ยวกับการเปลี่ยนแปลงจากระบบการปกครองที่ไม่ใช่ประชาธิปไตยสู่การปกครองในระบบประชาธิปไตย และให้ความสำคัญกับสถาบันที่เกี่ยวข้องมากกว่าเรื่องอำนาจอธิปไตยหรือการปกครองโดยประชาชน ผลการเปลี่ยนแปลงทางการเมืองขนาดใหญ่ที่ถูกเรียกกันว่า “การปฏิรูปการเมือง” เพื่อเปลี่ยนผ่านประชาธิปไตยได้ฟันพิษออกมาให้เห็นอย่างรุนแรง ในระยะเวลา 20 ปีมานี้ รัฐธรรมนูญ พ.ศ.2540ฉบับนี้ไม่ได้เปลี่ยนโครงสร้างของรูปแบบรัฐบาล แต่รัฐธรรมนูญนี้มีเป้าหมายที่จะก่อให้เกิดรัฐบาลที่เข้มแข็งและพรรคการเมืองใหญ่ที่เข้มแข็งขึ้นด้วย จึงกำหนดให้สมาชิกสภาผู้แทนฯ ที่ต้องสังกัดพรรคการเมืองย้ายพรรคการเมืองได้ยากมาก และกำหนดให้มีสมาชิกสภาผู้แทนฯ ประเภทที่มาจากบัญชีรายชื่อของพรรคการเมืองทั้งหมดถึง 100 คน โดยพรรคใหญ่จะได้เปรียบเพราะกำหนดคะแนนขั้นต่ำของพรรคการเมืองที่จะได้ผู้แทนราษฎรประเภทนี้ จากคะแนนรวมของพรรคทั้งประเทศไม่น้อยกว่าร้อยละห้าของผู้มาออกเสียงเลือกตั้ง และได้บัญญัติถึงสิทธิเสรีภาพของประชาชนไว้มากที่สุดเท่าที่เคยมีมาก่อน ทั้งนี้เพราะต้องการให้ประชาชนมีความเข้มแข็งมากขึ้นเพื่อจะได้ทันกับความเข้มแข็งของรัฐบาล อีกอย่างก็คือการกำหนดให้องค์กรอิสระที่ไม่ขึ้นกับอำนาจนิติบัญญัติ บริหารหรือตุลาการ จะมีบางคณะเรียกว่าเป็น “อำนาจที่ 4” ขึ้นมาตรวจสอบรัฐบาลและองค์กรอำนาจอื่นๆได้ เพราะทราบกันดีว่าในระบบรัฐสภานั้น สภาจะตรวจสอบรัฐบาลได้ไม่มากนักทั้งหมดทำให้เกิดปัญหาโครงสร้างตลาดการเมือง การกระจุยตัวของอำนาจการเมือง ความไม่สมบูรณ์ของสารสนเทศทางการเมือง การมีส่วนร่วมของประชาชนไทย(รังสรรค์ ธนะพรพันธุ์, 2543)

จากสภาพการเมืองดังกล่าวนำไปสู่การรัฐประหารในปี 2549 โดยพลเอกสนธิ บุญรัตนกลินที่อธิบายเหตุผลในการยึดอำนาจในวันรุ่งขึ้นว่าเป็นเพราะการบริหารราชการแผ่นดินของรัฐบาลไทยรักไทย นำมาซึ่งความแตกแยกในหมู่ประชาชน การบริหารราชการแผ่นดินส่อไปในทางทุจริต และการดำเนินกิจกรรมทางการเมืองในบางโอกาสหมิ่นเหม่ต่อการหมิ่นพระบรมเดชานุภาพ การเมืองภายหลังจากนั้นก็เกิดความวุ่นวายและความรุนแรงอย่างมากต่อโครงสร้างทางการเมืองไทย จนนำไปสู่การรัฐประหารในปี 2557 อีกครั้ง ที่มีการกล่าวกันบางส่วนของนักวิชาการต่างประเทศว่าอาจเป็นรัฐประหารที่เป็นประชาธิปไตย ที่เกิดขึ้นเพื่อมุ่งโค่นล้มระบอบเผด็จการ (Totalitarian) หรือระบอบที่ผู้ปกครองใช้อำนาจแบบเบ็ดเสร็จ (Authoritarian) ซึ่งไม่เปิดโอกาสให้มีความหลากหลายทางการเมือง วารอลขยายความประเด็นนี้ไว้ว่า “รัฐประหารใดๆ ก็ตามที่โค่นล้มรัฐบาลที่ไม่ใช่เผด็จการหรือไม่ได้ใช้อำนาจเบ็ดเสร็จ ไม่ใช่ ‘รัฐประหารที่เป็นประชาธิปไตย’ ภายใต้กรอบคิดนี้ รัฐประหารหลายครั้งที่ผ่านมาถูกอ้างว่าทำเพื่อโค่นล้มการเมืองที่ผู้นำคณะรัฐประหารมองว่าคอร์รัปชั่น ไร้ประสิทธิภาพ หรือสายตาที่สั้น รัฐประหารประเภทนี้อยู่นอกเหนือขอบข่ายของ ‘รัฐประหารที่เป็นประชาธิปไตย’ เพราะประชาชนสามารถปลดนักการเมืองแบบนี้เองได้ด้วยการไม่โหวตเลือกพวกเขาในการเลือกตั้ง โดยไม่จำเป็นต้องให้กองทัพเข้ามาแทรกแซง รัฐประหารจะเป็นประชาธิปไตยได้ก็เฉพาะแต่ในกรณีที่มีการเลือกตั้งไม่ใช่วิธีปลดนักการเมืองที่มีความหมาย เพราะผู้นำทางการเมืองคนนั้นไม่ยอมสละอำนาจ ถึงแม้จะแพ้เลือกตั้ง

การพยายามเปลี่ยนผ่านประชาธิปไตยไทยหลังการรัฐประหารโดยมียุทธวิธีสำคัญในการเตรียมตัวเข้าสู่สนามเลือกตั้งของ คสช. ในปี 2562 คือการคุนัดนักการเมืองพื้นที่ที่มีฐานเสียงเข้าสู่ร่วมพลังประชารัฐโดยไม่เลือกอุดมการณ์หรือคุณภาพ การคุนัดนั้นแลกกับเงื่อนไขสิทธิประโยชน์นานาประการ ทั้งแลกกับการไม่ดำเนินคดี หรือผลประโยชน์ทางธุรกิจใดๆที่อาจพึงมีได้ จนสามารถยึดอำนาจรัฐผ่านกระบวนการเลือกตั้งได้ในเวลาต่อมา จนหมดวาระและนำไปสู่การเลือกตั้งและรัฐบาลใหม่ การเปลี่ยนผ่านจากรัฐบาลประยุทธ์ไปสู่

รัฐบาลเศรษฐา อาจเป็นไปได้ อย่างไรก็ตาม เมื่อพลเอกประยุทธ์ จันทร์โอชา ในฐานะคนเคยทำรัฐประหารลงจากตำแหน่งหลังจากเป็นนายกรัฐมนตรีต่อเนื่องกันมากกว่า 9 ปี การเมืองในรัฐสภาเช่นนี้และการเปลี่ยนผ่านรัฐบาลในแบบที่เราเห็นเป็นส่วนหนึ่งในการเปลี่ยนผ่านไปสู่ประชาธิปไตยหรือไม่? เราควรพิจารณาการเปลี่ยนแปลงทางการเมืองเช่นนี้อย่างไร? ในขณะที่มีความขัดแย้งและความขัดแย้งเกิดขึ้นมากมายตลอด 15 ปีที่ผ่านมา แต่การเมืองไทยมีความแตกต่างกันมากจนทฤษฎีมากมายเกี่ยวกับระบอบประชาธิปไตย เติบโตจากการเปลี่ยนแปลงทางการเมือง และความขัดแย้งทางการเมืองในแบบตะวันตก อาจจะไม่สามารถนำมาอธิบายปรากฏการณ์ของไทยได้ทั้งหมด บทความนี้จะกล่าวถึงประเด็นต่างๆ ในการเมืองไทย เพื่อให้ผู้อ่านสรุปว่า การรัฐประหารสามารถมีส่วนช่วยให้ประชาธิปไตยเปลี่ยนผ่านได้มากน้อยเพียงใด และค้ำค้ำกับที่สังคมต้องสูญเสียต้นทุนทางประชาธิปไตยไปหรือไม่

2.การรัฐประหารเพื่อการเปลี่ยนผ่านประชาธิปไตย

สภาพการเมืองไทยในช่วงพ.ศ. 2549 – 2557ที่มีการรัฐประหารสองครั้ง แม้ว่าความวุ่นวายทางการเมืองนี้เริ่มต้นก่อนรัฐประหารในเดือนกันยายนพ.ศ. 2549 และอีกครั้งในเดือนพฤษภาคม พ.ศ. 2557 คอนเนอร์สและฮิวสัน พิจารณาบทบาทรัฐประหารพ.ศ. 2549 ว่าเป็น “รัฐประหารที่ดี” โดยพิจารณาประเด็นที่ประชาธิปไตย การเลือกตั้ง การเคลื่อนไหวทางสังคม ประชาธิปไตย การทหาร และสถาบันกษัตริย์ จุดมุ่งหมายคือการทำความเข้าใจ “อำนาจของทักษิณ [ชินวัตร]...[และ] ฐานอุดมการณ์ ชนชั้น และสถาบัน ขบวนการต่อต้านที่เป็นรูปเป็นร่างขึ้นเพื่อต่อต้าน และพลังที่โค่นล้มในที่สุด” (Connors and Hewison, 2008, p.9)

คอนเนอร์สและ ฮิวสัน (2008,p. 9) เห็นว่าชนชั้นปกครองของไทยกังวลว่าการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นในรัฐธรรมนูญพ.ศ. 2540 จะส่งผลให้เกิดระบบการเลือกตั้งที่ดูเหมือนจะคุกคามระเบียบทางสังคมและการเมือง สำหรับบางคนในสิ่งที่คนในปัจจุบันมักถูกระบุว่าเป็นชนชั้นสูงที่นิยมระบอบกษัตริย์ การที่ระบบการเลือกตั้งกำลังสร้างเสียงข้างมากให้กับพรรคการเมืองของทักษิณอย่างล้นหลามนั้น ทำให้เกิดการตั้งคำถามต่อระบอบประชาธิปไตยแบบการเลือกตั้ง ความกลัวว่าทักษิณจะสถาปนาอำนาจทั้งทางการเมืองและเศรษฐกิจได้ ทำให้เกิดเสียงสนับสนุนการรัฐประหาร พ.ศ. 2549 อย่างมาก เริ่มต้นด้วยการประท้วงต่อต้านทักษิณบนท้องถนนจากฝ่ายพันธมิตรประชาชนเพื่อประชาธิปไตย(พธม.) ที่แสดงความไม่แยแสกับการเมืองแบบการเลือกตั้งและประชาธิปไตย และการเลือกที่จะสวมเสื้อสีเหลืองเพื่อแสดงการสนับสนุนสถาบันกษัตริย์ยังก่อให้เกิดคำถามถึงลัทธินิยมเสียงข้างมาก แต่ประเด็นดังกล่าวจากจุดได้เปรียบหลังรัฐประหาร พ.ศ. 2557 กลายเป็นจุดอ่อน นำไปสู่การต่อต้านการเลือกตั้งอย่างรุนแรงไม่ช้า โดยถือเป็นภัยคุกคามต่อชนชั้นสูง การต่อต้านนี้เป็นองค์ประกอบสำคัญที่กระตุ้นให้เกิดปฏิริยาทางการเมืองตามมาจนปัจจุบัน

เหตุผลส่วนหนึ่งที่คัดค้านการเลือกตั้งหลังการรัฐประหารคือรัฐประหารพ.ศ.2549 ไม่สามารถบรรลุผลตามที่ผู้วางแผนรัฐประหารและผู้สนับสนุนเสื้อเหลืองคาดหวังไว้ “ความล้มเหลว” ที่สำคัญประการหนึ่งคือการทำให้สถาบันกษัตริย์แปดเปื้อนกลายเป็นการเมืองที่เข้มข้นขึ้น ซึ่งในตอนแรกได้รับการยกย่องว่าเป็น “รัฐประหารที่ดี” แต่ผลลัพธ์คือหลายๆ คนอาจมองว่ามีความผิดฝ่ายใดเกิดขึ้น และกลายเป็นการเมืองอย่างไม้อาจแก้ไขได้ ประกอบกับความล้มเหลวเมื่อกองทัพยึดอำนาจ ผู้สนับสนุนคาดหวังว่ารัฐบาลทหารจะถอดทักษิณ และพรรคของเขาออกจากการเมืองด้วยการเปลี่ยนแปลงรัฐธรรมนูญและระบบการเลือกตั้งที่จะขัดขวางมิให้ทักษิณกลับมา และอำนวยความสะดวกในการควบคุมการเมืองการเลือกตั้งโดยชนชั้นสูง แม้มีการเปลี่ยนแปลงหลายประการปรากฏในรัฐธรรมนูญปี 2550 ซึ่งร่างขึ้นภายใต้อิทธิพลของฝ่ายทหาร โดยพยายามที่จะเพิ่มอำนาจและการเข้าถึงของฝ่ายตุลาการและสถาบันตรวจสอบและถ่วงดุลอื่นๆ จำกัดอำนาจ

จากนักการเมืองที่ได้รับการเลือกตั้ง และจำกัดอำนาจของพวกเขา ขณะเดียวกันกองทัพก็ได้เพิ่มอำนาจขึ้น เช่นกฎหมายกระทรวงกลาโหมฉบับใหม่ ทำให้นายกรัฐมนตรีหมดอำนาจในการพิจารณาสับเปลี่ยนผู้นำ กองทัพ สำหรับผู้ที่ต่อต้านทักษิณ แม้ว่ารัฐธรรมนูญ พ.ศ. 2540 จะถือเป็นนวัตกรรมที่สำคัญ แต่ความนิยมในการเลือกตั้งและการครอบงำรัฐสภาของทักษิณถูกมองว่าเป็นการส่งเสริมการเลือกที่รักมักที่ชังและการทุจริต หลังรัฐประหาร 2549 คือการต้องการเอาชนะในทางการเมืองเพื่อความชอบธรรมในทางการเมืองให้มากขึ้น ด้วยการแก้ไขรัฐธรรมนูญเป็นสิ่งจำเป็นเพื่อป้องกันการผูกขาดในรัฐสภาและการเมืองโดยทักษิณ และ “กลุ่มทักษิณ” หรือนักการเมืองที่ได้รับการเลือกตั้งอื่นๆ

การดำเนินการปรับเปลี่ยนประชาธิปไตยภายใต้รัฐบาลทหารและรัฐบาลที่ได้รับการสนับสนุนจากทหารในช่วงปี พ.ศ. 2549-2550 ที่มีความพยายามที่จะทำลายทักษิณ และพรรคของเขา มีการสอบสวนคดีทุจริตและประวัตินิคมขบหลายคดี และมีการดำเนินคดีกับทักษิณ ภรรยา และญาติของเขา ต่อมาศาลรัฐธรรมนูญสั่งยุบพรรคไทยรักไทยของทักษิณทันที และสั่งห้ามผู้นำและอดีตสมาชิกพรรคจำนวน 111 คน เข้าร่วมทางการเมืองในการเลือกตั้งเป็นเวลาห้าปี ข้อจำกัดทางรัฐธรรมนูญและกฎหมายเหล่านี้ทำให้ทักษิณ และพรรคอ่อนแอลงชั่วคราว แต่อย่างไรก็ตามการกระทำเหล่านี้ไม่ได้ขัดขวางชัยชนะในการเลือกตั้งของพรรคพลังประชาชนที่สนับสนุนทักษิณและได้ครองอำนาจรัฐในเวลาต่อมาภายใต้รัฐธรรมนูญที่ฝ่ายรัฐประหารสร้างขึ้น

เพื่อให้บรรลุผลในเดือนธันวาคม พ.ศ. 2550 มีความพยายามครั้งใหม่เพื่อขับไล่ทักษิณ และพรรคในปลายปี พ.ศ. 2551 นำไปสู่ความปั่นป่วนบนท้องถนนเป็นเวลานานโดยพันธมิตรฯ ยังคงเป็นศูนย์กลางต่อต้านทักษิณ ภายใต้กลุ่มสนับสนุนกษัตริย์อย่างหลวมๆ ฝ่ายตุลาการที่เคลื่อนไหวมากขึ้นเข้าแทรกแซงเพื่อไล่รัฐบาลที่มาจากการเลือกตั้งก่อนที่จะยุบพรรคพลังประชาชนและพันธมิตรหลายฝ่าย ในขณะที่สั่งห้ามนักการเมืองอีกกลุ่มหนึ่งจากการเข้าร่วมการเมืองการเลือกตั้งเป็นเวลาห้าปี ที่ปิยะบุตร แสงกนกกุล (2560) เรียกขานว่า “การรัฐประหารโดยตุลาการ” ในขณะที่อีกฝ่ายกลับเรียกว่า “ตุลาการภิวัตน์” (ประสงค์ เลิศรัตนวิสุทธิ์, 2551) ในขณะที่รัฐสภาไม่ไว้วางใจและอีกฝ่ายดำเนินกลยุทธ์ทางการเมืองให้อภิสิทธิ์ เวชชาชีวะ จากพรรคประชาธิปัตย์ ได้รับการเสนอชื่อและรับเลือกนายกรัฐมนตรีโดยรัฐสภา โดยได้รับการสนับสนุนจากกองทัพ และยังคงอยู่ในอำนาจตั้งแต่ปี 2551 ถึง 2554 ที่ตลอดเวลาต้องเผชิญกับการต่อต้านอย่างกว้างขวางจากกลุ่มสนับสนุนทักษิณ ซึ่งในไม่ช้าถูกเรียกว่าเป็น “เสื้อแดง” และมีความเกี่ยวข้องกับแนวร่วมประชาธิปไตยร่วมต่อต้านเผด็จการ (นปช.)

กระบวนการที่นำนายอภิสิทธิ์ ขึ้นสู่อำนาจถูกมองว่าไม่เป็นประชาธิปไตยโดยกลุ่มผู้สนับสนุนทักษิณจำนวนมาก และกลุ่มคนเสื้อแดงเริ่มต่อต้านการแทรกแซงของทหารและชนชั้นสูงในเมือง และเพื่อสนับสนุนการเลือกตั้งครั้งใหม่ เหตุการณ์นำไปสู่การชุมนุมประท้วงครั้งใหญ่ของกลุ่มคนเสื้อแดงในปี 2552 และ 2553 ส่งผลให้กองทัพถูกนำใช้เพื่อเอาชนะพวกเขา ส่งผลให้มีผู้เสียชีวิตและบาดเจ็บจำนวนมาก ต่อมาเมื่อรัฐบาลอภิสิทธิ์ ประกาศให้มีการเลือกตั้งในปี 2554 ผลปรากฏว่านางสาวของทักษิณ ที่ไม่มีประสบการณ์ทางการเมืองอย่างยิ่งลักษณ์ ชินวัตรได้ก้าวขึ้นเป็นผู้นำพรรคเพื่อไทยไปสู่การเลือกตั้ง ที่ฝ่ายสนับสนุนทักษิณชนะอย่างถล่มทลายอีกครั้ง ยิ่งลักษณ์ ทักษิณและที่ปรึกษาของพวกเขาดูเหมือนจะตกลงในยุทธศาสตร์ทางการเมืองที่พยายามเอาใจกลุ่มชนชั้นสูงและอนุญาตให้ทหารดูแลกิจการของตนเองได้ เพื่อแลกกับรัฐบาลจะต้องปฏิบัติตามการเลือกตั้งโดยปราศจากการแทรกแซงจากพันธมิตรนิยมกษัตริย์ของกองทัพ (Chambers and Napisa, 2016) เป้าหมายทางการเมืองของพรรคเพื่อไทยดูเหมือนจะบรรลุผลสำเร็จได้ด้วยการประนีประนอม โดยการบรรเทาข้อเรียกร้องที่ต่างไปจากเดิมอย่างสิ้นเชิง และลดการต่อต้าน แต่ดูเหมือนว่าจะได้ผลในช่วงหนึ่ง เมื่อฝ่ายต่อต้านกลับมาโจมตีเรื่อง “ประชานิยม” และข้อกล่าวหาเรื่องการทุจริต ความไม่ภักดีต่อสถาบันกษัตริย์ แต่ดูเหมือนยิ่งลักษณ์ ตั้งใจแน่วแน่ที่รัฐบาลจะสามารถยังคงอยู่ในตำแหน่งและไปสู่

การเลือกตั้งใหม่อีกได้ (Hewison ,2012) โดยรัฐบาลพยายามหลีกเลี่ยงการเดินขบวนบนท้องถนนและการต่อต้านของชนชั้นสูงสายอนุรักษ์นิยมซึ่งบั่นทอนเสถียรภาพของรัฐบาลชุดก่อนๆ

ผลจากความสำเร็จในการเลือกตั้งอย่างต่อเนื่องของพรรคการเมืองที่สนับสนุนทักษิณ กระตุ้นให้อีกฝ่ายเกิดการโต้แย้งทางกฎหมายและรัฐสภามากขึ้น ซึ่งนำไปสู่ความรุนแรงมากขึ้น การถกเถียงทางการเมืองวนเวียนอยู่กับแนวคิดระหว่างมุมมองของการเลือกตั้งกับชนชั้นสูงที่เกี่ยวกับประชาธิปไตย การเป็นตัวแทนแบบได้รับความนิยมเทียบกับแบบจำกัด และบทบาททางการเมืองของสถาบันต่างๆ เช่นสถาบันตุลาการทหาร และสถาบันกษัตริย์ กลุ่มพันธมิตรฯ ที่เหลือได้เข้าร่วมกับกลุ่มต่อต้านทักษิณ และกลุ่มกษัตริย์นิยมอีกหลายกลุ่ม และรวมตัวกันเป็น “คณะกรรมการประชาชนเพื่อการเปลี่ยนแปลงปฏิรูปประเทศไทยให้เป็นประชาธิปไตยที่สมบูรณ์แบบอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข” (กปปส.) ที่ต่อต้านประชาธิปไตยในปลายปี พ.ศ. 2556 ชื่อกลุ่มนี้สื่อถึงแนวคิดที่ว่าความขัดแย้งทางการเมืองจะเกิดขึ้นระหว่างกลุ่มนิยมกษัตริย์ ต่อต้านนักการเมืองที่ทุจริตและมาจากการเลือกตั้ง ต่อมาได้เปลี่ยนชื่อภาษาอังกฤษเป็นคณะกรรมการประชาชนปฏิรูปประชาธิปไตย (People’s Democratic Reform Committee-PDRC) เพื่อแยกการเคลื่อนไหวออกจากกษัตริย์นิยมและให้ความรู้สึกว่ากำลังดำเนินการปฏิรูปประชาธิปไตยของประชาชน ต่อมา กปปส. ได้รับแรงผลักดันทางการเมืองมากขึ้นเมื่อรัฐบาลยิ่งลักษณ์ เสนอร่างพระราชบัญญัตินิรโทษกรรมที่ยังไม่ได้รับการพิจารณาจากรัฐสภา แม้ว่าร่างพระราชบัญญัติดังกล่าวจะถูกถอนออกแล้ว แต่การประท้วงบนท้องถนนของ กปปส. ก็ได้รับแรงผลักดันโดยนัาวาทกรรมที่ต่อต้านการเมืองการเลือกตั้งและเพื่อปูทางไปสู่รัฐประหารในวันที่ 22 พฤษภาคม 2557 ในเวลาต่อมา

กลุ่มกปปส.มาจากฝ่ายการเมืองตรงข้ามนำโดยผู้นำของพรรคประชาธิปัตย์และอดีตรองนายกรัฐมนตรีสุเทพ เทือกสุบรรณ ที่ประกอบไปด้วยนักการเมืองพรรคประชาธิปัตย์ ฝ่ายนิยมราชวงศ์ และนักธุรกิจคนอื่นๆ ที่ปฏิเสธรัฐบาลยิ่งลักษณ์ การสนับสนุน กปปส. ส่วนใหญ่มาจากชนชั้นกลางในกรุงเทพฯ และจากฐานการเลือกตั้งที่เข้มแข็งของพรรคประชาธิปัตย์ในภาคใต้(Baker, 2016) การระดมพลของ กปปส. มีประเด็นที่เกี่ยวข้องและสอดคล้องกันหลายประการ ได้แก่การต่อต้านการทุจริต การคุ้มครองสถาบันกษัตริย์ และการปฏิเสธการเมืองการเลือกตั้ง การต่อต้านการคอร์รัปชันซึ่งเป็นที่น่าสนใจสำหรับชนชั้นกลางที่มีแนวโน้มสนับสนุนการสานต่ออุดมการณ์กษัตริย์นิยมในการโต้แย้งว่านักการเมืองพลเรือนทุจริต ได้รับการเลือกตั้งผ่าน “เงิน” และ “การคอร์รัปชันเชิงนโยบาย” และใช้ระบบการเลือกตั้งเพื่อรักษาอำนาจและเพิ่มความมั่งคั่งของพวกเขา (Veerayooth,2016) นักการเมืองที่ได้รับการเลือกตั้งถูกระบุว่าไม่น่าไว้วางใจโดยสิ้นเชิงเพราะ ผู้มีสิทธิเลือกตั้งอาจถูกซื้อ ถูกหลอกหรือไม่รู้ ดังนั้นการเมืองแบบการเลือกตั้งจึงเป็นแกนหลักของปัญหาการทุจริตนี้ (Thongchai, 2008) ตั้งแต่ปีพ.ศ. 2549 เป็นต้นมาประเด็นเรื่องการปกป้องสถาบันกษัตริย์ได้เข้มข้นขึ้นกลายเป็นเครื่องมือทางการเมือง พวกราชาวงศ์และกองทัพทำให้สถาบันพระมหากษัตริย์เป็นองค์ประกอบสำคัญของความมั่นคงของชาติไป และมีการใช้กฎหมายหมิ่นพระบรมเดชานุภาพอย่างกว้างขวาง (Streckfuss, 2011)

รัฐบาลพรรคประชาธิปัตย์ใช้กฎหมายที่เข้มงวดกับฝ่ายตรงข้ามทางการเมือง ซึ่งมักเป็นฝ่ายเสื้อแดง ต่อมาแม้แต่ในรัฐบาล ยิ่งลักษณ์ ก็ถูกกดดันจากฝ่ายนิยมกษัตริย์และทหาร ในการดำเนินคดีหลายคดี เมื่อถึงเวลาที่สำคัญ กปปส. ก็ระดมพลโดยใช้ประเด็นหลักคือการปฏิเสธการเมืองการเลือกตั้งได้กลายเป็นประเด็นสำคัญสำหรับผู้ต่อต้านทักษิณบนท้องถนน กปปส. รณรงค์ต่อต้านการเลือกตั้งโดยประกาศว่ามีแต่ทำให้เกิด “เผด็จการรัฐสภา” การต่อต้านการเลือกตั้งนำไปสู่การต่อต้านการเลือกตั้งใหม่ที่ยืดเยื้อขึ้นเมื่อต้นปี 2557 และทำให้เกิดการรณรงค์เพื่อปิดกั้นการลงทะเบียนผู้มีสิทธิเลือกตั้งและการทำร้ายผู้มีสิทธิเลือกตั้ง ในขณะที่ กปปส. คว่ำบาตรการเลือกตั้งอย่างรุนแรง (Prajak ,2016) กปปส. อ้างซ้ำแล้วซ้ำเล่าว่านักการเมือง

ที่ได้รับเลือกเป็นต้นตอของปัญหาระดับชาติ ทำให้การเลือกตั้งถูกขัดขวาง กปปส. เรียกร้องให้รัฐบาล ยิ่งลักษณ์ ลาออก และแทนที่ด้วยรัฐบาลที่ได้รับการแต่งตั้งและคณะกรรมการปฏิรูปที่ได้รับการแต่งตั้งเพื่อให้แน่ใจว่าสิ่งที่เรียกว่า “ระบอบทักษิณ” จะถูกถอนรากถอนโคน โดยโต้แย้งว่าการเลือกตั้งเป็นเพียงแง่มุมหนึ่งของประชาธิปไตย และ รัฐบาลที่สนับสนุนทักษิณ ที่ยึดใน “หลักการปกครองด้วยเสียงข้างมาก” ซึ่งถือเป็นการดูถูกเหยียดหยามต่อชนกลุ่มน้อยที่ไม่ได้ลงคะแนนให้พวกเขา แม้โดยพื้นฐานแล้ว กปปส. คัดค้านการเลือกตั้งที่ต่อต้านประชาธิปไตยและนำไปสู่ “ระบอบเผด็จการรัฐสภา” โดยผู้คัดค้าน กปปส. แย้งว่าการเลือกตั้งเป็นองค์ประกอบสำคัญของระบอบประชาธิปไตยแบบมีผู้แทน ตลอดระยะเวลาหลายเดือนของการประท้วงของ กปปส. และความรุนแรงที่เกี่ยวข้อง ล้มเหลวในการโค่นล้มรัฐบาลยิ่งลักษณ์ ทำให้ฝ่ายตุลาการต้องเข้าแทรกแซงและถอดถอนยิ่งลักษณ์ ออกจากตำแหน่งนายกรัฐมนตรี แต่ยังไม่ถือเป็นการสิ้นสุดรัฐบาลอย่างเป็นทางการ และท้ายที่สุดกองทัพซึ่งถูกกปปส. และกลุ่มอื่นๆ หนุนได้จัดการรัฐบาลอย่างเด็ดขาดด้วยการรัฐประหาร เมื่อวันที่ 22 พฤษภาคม 2557

รัฐบาลทหารที่ต่อมาอ้างว่ารัฐประหารเป็นการเสริมสร้าง “ประชาธิปไตย” โดยที่ (คสช.) และประชาชนชาวไทยทุกคนยึดมั่นและศรัทธาต่อระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุขแห่งรัฐ และอ้างอีกว่าการแทรกแซงของทหารอาจถูกมองว่าเป็นภัยคุกคามต่อประชาธิปไตยและเป็นการละเมิดเสรีภาพของประชาชน อย่างไรก็ตามการแทรกแซงของทหารเป็นสิ่งที่หลีกเลี่ยงไม่ได้ เพื่อรักษาความมั่นคงของชาติและเสริมสร้างประชาธิปไตย ถูกเน้นย้ำโดยกรมประชาสัมพันธ์ของรัฐบาลในพ.ศ. 2557 รัฐบาลทหารประกาศว่าอำนาจอธิปไตยอยู่กับพระมหากษัตริย์มากกว่าประชาชนหรือรัฐสภาที่อยู่ในพระปรมาภิไธยของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวจากมุมมองของรัฐบาล คุณกำลังใช้อำนาจทั้งสาม (อำนาจนิติบัญญัติ บริหาร และตุลาการ) อันเป็นของพระองค์ อำนาจนั้นไม่ใช่ของคุณ คุณจะไม่ได้รับอำนาจนี้เมื่อคุณได้รับเลือก เป็นอำนาจที่มาจากพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงมอบอำนาจนี้ให้เราจัดตั้งรัฐบาล วันนี้กษัตริย์ทรงมอบอำนาจที่ข้าพเจ้ามีให้ข้าพเจ้าแล้ว (Jory ,2014, p. 3)

การรัฐประหารในปี 2557 ไม่มีการนองเลือดและหนึ่งในการเรียนรู้มาจาก “ความล้มเหลว” ของรัฐประหารที่เกิดขึ้นในปี 2549 คือผู้นำทหารได้เรียนรู้ว่าไม่สามารถแทรกแซงและส่งมอบอำนาจต่อให้กับระบอบพลเรือนหุ่นเชิดได้เหมือนที่เคยเกิดขึ้นในปี 2549 และหวังว่ารัฐบาลพลเรือนจะสามารถถอนรากถอนโคน “ระบอบทักษิณ” ทำให้ภายหลังรัฐประหาร พ.ศ. 2557 รัฐบาลทหารยังคงควบคุมรัฐบาลและมีส่วนร่วมในการปราบปรามอย่างกว้างขวางต่อฝ่ายตรงข้าม โดยใช้กฎอัยการศึก พระราชกฤษฎีกา และการขยายขอบเขตของกฎหมายหมิ่นพระบรมเดชานุภาพอย่างเข้มงวด รัฐบาลทหารที่แต่งตั้งฝ่ายนิติบัญญัติหุ่นเชิดมีจุดมุ่งหมายเพื่อสร้าง “รัฐธรรมนูญใหม่” เพื่อเป็นเครื่องมือที่จะกำจัดความนิยมทางการเมืองของทักษิณมากกว่ารัฐธรรมนูญปี 2550 จิราภรณ์ คำจันทร์ (2562) เห็นว่าปัญหาประชาธิปไตยของในระยะเปลี่ยนผ่าน ที่อาจเรียกว่าเป็น “ประชาธิปไตยที่ไม่ตั้งมั่น” มีสาเหตุหลักมาจากปัญหาการสร้างฉันทามติในรัฐธรรมนูญและการออกแบบสถาบันทางการเมือง ในการเปลี่ยนผ่านไปสู่ประชาธิปไตย ที่การเมืองไทยอยู่ภายใต้การแข่งขันของพลังอนุรักษ์นิยมและพลังที่ต้องการขับเคลื่อนประชาธิปไตย โดยฝ่ายแรกมีอำนาจครอบงำมากกว่าและเป็นฝ่ายนำตลอดมาและกระบวนการสร้างรัฐธรรมนูญไทยที่ถือเป็นฉันทามติของสังคมมีปัญหา คือ การไม่ได้รับฉันทามติตามกระบวนการประชาธิปไตยและมีบางสถาบันทางการเมืองที่ไม่เชื่อมโยงกับประชาชน ที่ชัดเจนคือที่มาของสภาผู้แทนราษฎรแบบบัญชีรายชื่อไม่สะท้อนเจตนารมณ์ประชาชน และฝ่ายทหารยุติความสำเร็จในการเลือกตั้งของพรรค โดยทำลายทำลายความสามารถของรัฐสภาในการตัดสินใจด้านนโยบายและกฎหมายอื่น ๆ ด้วยสิ่งที่เรียกว่า “ยุทธศาสตร์ชาติ” และเพื่อจำกัดความสามารถของพรรคการเมืองในการพัฒนานโยบายและคำมั่นสัญญาต่อผู้มีสิทธิเลือกตั้ง รัฐบาลทหารยังพยายามที่จะกำหนดสังคมตาม “ค่านิยมหลัก 12

ประการของคนไทย” ที่เด็กนักเรียนทุกคนต้องท่องจำซึ่งสะท้อนถึงมุมมองของอุดมคติในอดีต ภายหลังกองทัพพม่าตีกรุงศรีอยุธยาแตกใน พ.ศ. 2557 การต่อสู้และการควบคุมอำนาจทางการเมือง เศรษฐกิจ และสังคมได้เข้าสู่ยุคใหม่ตามที่ฝ่ายต่อต้านทักษิณต้องการ ความวุ่นวายทางการเมืองของประเทศไทยและการรัฐประหารในปี 2557 เปิดโอกาสความคงอยู่ของลัทธิเผด็จการอยู่ต่อไปสะท้อนถึงระบอบอนุรักษนิยมของไทย กระบวนการทำให้เป็นประชาธิปไตยไทยอาจถูกขัดขวางได้

3.ผลของความพยายาม

การรัฐประหารพ.ศ. 2557 และการพยายาม “เปลี่ยนผ่าน” ประชาธิปไตยไทย แม้จะมีความพยายามอย่างจริงจังในการทำให้กองกำลังสนับสนุนทักษิณอ่อนแอลง หลังการรัฐประหารพ.ศ. 2549 พรรคพลังประชาชนของทักษิณกลับเป็นฝ่ายชนะการเลือกตั้งทั่วไปในเดือนธันวาคมพ.ศ. 2550 หลังจากนั้นกลุ่มพันธมิตรประชาชนเพื่อประชาธิปไตย (พธม.) ก็กลับมากลับมาดำเนินการต่อต้านอีกครั้ง ความพยายามที่จะโค่นล้มรัฐบาล เนื่องจากพรรคพลังประชาชนไม่พ่ายแพ้ในการเลือกตั้ง วิธีเดียวที่จะโค่นล้มฝ่ายบริหารพรรคพลังประชาชนได้อย่างแน่นอนคือการทำรัฐประหาร ดังนั้นกิจกรรมทางการเมืองของพันธมิตรฯ ในปี 2551 จึงเท่ากับเป็นการเรียกร้องให้มีรัฐประหารอีกครั้ง โดยฝ่ายพันธมิตรฯ เข้ายึดที่ทำการของรัฐเป็นเวลาสองสามเดือนเริ่มตั้งแต่เดือนสิงหาคม และสนามบินนานาชาติสองแห่งในกรุงเทพฯ เป็นเวลาหนึ่งสัปดาห์ในเดือนพฤศจิกายน เพื่อกดดันรัฐบาลให้ลาออกหรือให้ใช้มาตรการรุนแรงสลายผู้ชุมนุมเพื่อปูทางไปสู่การรัฐประหารที่รออยู่ ฝ่ายพันธมิตรฯหวังให้ทหารทำรัฐประหาร แต่ตอนแรกผู้นำทหารระดับสูงของประเทศไทยตระหนักดีถึงเรื่องนี้จึงประกาศชัดแล้วชัดเล่าว่า “กองทัพจะไม่ทำรัฐประหาร” อย่างไรก็ตามต่อมาได้ใช้วิธีโค่นล้มรัฐบาลได้อย่างชาญฉลาดโดยไม่ต้องใช้รัฐประหาร เมื่อศาลรัฐธรรมนูญยุบพรรคพลังประชาชนเมื่อวันที่ 2 ธันวาคม พ.ศ. 2551 และผู้นำกองทัพกดดันให้สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรเปลี่ยนข้างและจัดตั้งรัฐบาลใหม่ที่นำโดยพรรคประชาธิปัตย์

กองทัพจึงจำเป็นต้องปกป้องรัฐบาลใหม่ เมื่อแนวร่วมประชาธิปไตยต่อต้านเผด็จการ (นปช.) จัดการชุมนุมทางการเมืองครั้งใหญ่ในกรุงเทพฯ ในปี 2552 และ 2553 เพื่อเรียกร้องให้มีการเลือกตั้งทั่วไปก่อนเวลา กองทัพจึงได้เข้าปราบปรามผู้ชุมนุมประท้วงอย่างรุนแรง กลยุทธ์เหล่านี้แตกต่างอย่างเห็นได้ชัดกับการไม่ต่อต้านหรือให้ความร่วมมือกับกลุ่มผู้ชุมนุมประท้วงแก่อีกฝ่าย สำหรับผู้นำทหาร โดยเฉพาะกลุ่มพยัคฆ์บุรพา แต่หลังการเลือกตั้งปี 2554 พรรคสนับสนุนทักษิณชนะการเลือกตั้งทั่วไปและยิ่งลักษณ์ น้องสาวของทักษิณได้เป็นนายกรัฐมนตรี ทำให้ต้องมีการรัฐประหาร โดยคณะรัฐประหารที่นำโดยพลเอกประยุทธ์ ก่อรัฐประหารเมื่อวันที่ 22 พฤษภาคม 2557 เพื่อโค่นล้มรัฐบาล ยิ่งลักษณ์ ให้พลเอกประยุทธ์ ขึ้นดำรงตำแหน่งทั้งในกองทัพและนายกรัฐมนตรี ทำหน้าที่บริหารโดยตรงหลังรัฐประหาร เป็นครั้งแรกในรอบ 34 ปีที่คนไทยเห็นนายทหารประจำการเป็นนายกรัฐมนตรี พล.อ. ประยุทธ์เต็มใจที่จะอยู่ในอำนาจไปอีกนาน เพราะภายหลังกองทัพจะใช้เวลาอีกกว่าสี่ปีที่จะจัดการเลือกตั้งครั้งแรกได้ เนื่องจากจงใจล่าช้าในการร่างรัฐธรรมนูญและกฎหมายประกอบรัฐธรรมนูญที่จำเป็นสำหรับการเลือกตั้งทั่วไป และรัฐธรรมนูญฉบับใหม่ที่เป็นเครื่องสืบทอดอำนาจจะปูทางให้รัฐบาลทหารรักษาอำนาจโดยการเลือกวุฒิสภา ซึ่งจะได้รับอนุญาตให้เข้าร่วมสภาผู้แทนราษฎรเพื่อลดความเสี่ยงให้กับนายกรัฐมนตรีที่ไม่ได้มาจากการเลือกตั้งหลังการเลือกตั้งครั้งต่อไป ดูเหมือนว่ารัฐธรรมนูญได้รับการออกแบบมาเพื่อให้แน่ใจว่าแม้ว่าจะมีการเลือกตั้งเกิดขึ้น โดยทหารก็ยังคงอยู่ในฝ่ายควบคุมอำนาจรัฐ (Streckfuss, 2017)

ปัญหาการเปลี่ยนผ่านประชาธิปไตยของไทยส่วนหนึ่งมาจากการต่อสู้เพื่อประชาธิปไตยเพื่อสถาบันพระมหากษัตริย์จนถึงทศวรรษ 1980 นักการเมืองที่ได้รับเลือกตั้งไม่อยู่ในฐานะที่จะแข่งขันกับกองทัพหรือ

ระบบราชการได้ในการอ้างความภักดี ทั้งที่คนไทยเป็นผู้ภักดีทั้งสิ้น การเลือกตั้งมีความสำคัญนับตั้งแต่ปี 2544 ด้วยเหตุผลหลักสองประการ คือก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงทางการเมืองโดยการทำให้เป็นประชาธิปไตย ซึ่งเป็นรากฐานของการปฏิรูปการเลือกตั้งอันเนื่องมาจากรัฐธรรมนูญปี 2540 และเกิดการเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจและสังคมในช่วงสามทศวรรษที่ผ่านมาซึ่งนำไปสู่ยุคการเมืองแบบมวลชน (นิธิ ,2560) โดยมีการเกิดขึ้นของชนชั้นกลางระดับล่างรุ่นใหม่ที่ประกอบด้วยประมาณ 35-40% ของครัวเรือนทั้งหมดในประเทศไทย และใช้การเลือกตั้งเป็นเครื่องมือทางการเมืองอย่างมีประสิทธิภาพ (Apichat ,2017) แม้ว่าผลการเลือกตั้งจะถูกเพิกเฉยซ้ำแล้วซ้ำเล่า แต่ผู้มีสิทธิเลือกตั้งส่วนใหญ่ไม่ยอมละทิ้งประชาธิปไตยจากการเลือกตั้ง ผู้นำทางการเมืองที่ได้รับความนิยมจากการเลือกตั้งซึ่งมีความชอบธรรมในระบบประชาธิปไตยแต่อาจเป็นภัยคุกคามต่อสถาบันชั้นสูงได้ และในแง่การอ้างความจำเป็นต้องปกป้องตนเองจากการเป็นประชาธิปไตย จึงถูกใช้เป็นข้ออ้างจากอีกฝ่าย

เป้าหมายของการรัฐประหารสองครั้งล่าสุดคือเพื่อให้แน่ใจว่าการสืบทอดพระราชอำนาจประสบความสำเร็จ ที่พระมหากษัตริย์ภายใต้ระบอบการปกครองทรงพระราชอำนาจ 3 ประการ ได้แก่ มีพระบารมีของพระองค์ ควรได้รับความอ่อนน้อมจากฝ่ายการเมือง และเป็นผู้มีความเคารพนับถือ (เกษียร, 2554) แต่การเปลี่ยนแปลงทางการเมืองไทยในช่วงสองทศวรรษที่ผ่านมามีผลกระทบต่อพระราชอำนาจที่สองและสาม โดยกษัตริย์องค์ใหม่อาจต้องแข่งขันกับนักการเมืองที่ได้รับเลือกเพื่อความนิยม กองทัพได้ร่วมมือกับฝ่ายตุลาการในความพยายามเพื่อให้แน่ใจว่าการสืบทอดสันตติวงศ์จะราบรื่น การวิพากษ์วิจารณ์สถาบันกษัตริย์ต้องได้รับการป้องกันด้วยข้อหาการหมิ่นประมาท ตามประมวลกฎหมายอาญามาตรา 112 ที่ว่าผู้ใด “หมิ่นประมาท ดูหมิ่น หรือแสดงความอาฆาตมาดร้ายพระมหากษัตริย์ พระราชินี รัชทายาท หรือผู้สำเร็จราชการแทนพระองค์” จะต้องระวางโทษจำคุกตั้งแต่ 3 ถึง 15 ปี ตลอดจนมาตรา 116 และ 198 ก็มีความสำคัญเช่นกัน มาตรา 116 ซึ่งเน้นไปที่การปลุกปั่นที่ ระบุว่า “โทษจำคุกสูงสุดเจ็ดปีสำหรับผู้สนับสนุนการใช้กำลังเปลี่ยนแปลงกฎหมายของประเทศหรือรัฐบาล ยุยงให้เกิดความขัดแย้ง หรือสนับสนุนให้ประชาชนฝ่าฝืนกฎหมาย”

นับตั้งแต่ รัฐบาลทหารขึ้นสู่อำนาจในปี 2557 มีการฟ้องร้องคดีจำนวนมากในข้อหาละเมิดอำนาจศาลภายใต้ มาตรา 198 ว่า “ผู้ใดดูหมิ่นศาลหรือผู้พิพากษาในการพิจารณาคดีหรือพิพากษาคดี หรือขัดขวางการพิจารณาคดีหรือพิพากษาของศาล ต้องระวางโทษจำคุกตั้งแต่หนึ่งปีถึงเจ็ดปี หรือปรับสองพันบาทถึงหนึ่งหมื่นสี่พันบาท หรือทั้งสองอย่าง” ถูกนำมาใช้เพื่อป้องกันการวิพากษ์วิจารณ์คำตัดสินของศาลที่น่าสงสัย สถาบันกษัตริย์และกองทัพกลายเป็นสิ่งที่ขาดไม่ได้สำหรับกันและกัน อย่างไรก็ตามหากการปกครองของทหารขึ้นอยู่กับความชอบธรรมของสถาบันกษัตริย์มากเกินไป อาจทำให้การวิพากษ์วิจารณ์สถาบันกษัตริย์มีมากขึ้น และบั่นทอนจุดยืนทางสังคมการเมืองของกองทัพด้วย ความสัมพันธ์ระหว่างกองทัพกับสถาบันกษัตริย์จึงไม่เป็นผลดีต่อฝ่ายใดฝ่ายหนึ่ง

ปัญหาชนชั้นนำในสังคมบางส่วนไม่ต้องการเปลี่ยนผ่านประชาธิปไตย เพราะสูญเสียผลประโยชน์ จากผลลัพธ์ส่วนหนึ่งของรัฐธรรมนูญปี 2540 คือการพัฒนาองค์กรที่ไม่ได้มาจากการเลือกตั้งซึ่งออกแบบมาเพื่อลงโทษนักการเมืองและพรรคการเมืองได้ แม้ว่าบทบาทของฝ่ายตุลาการจะได้รับการยอมรับมากขึ้นในช่วง (Mérieau ,2016) แต่รัฐธรรมนูญส่งผลกระทบต่อแรงจูงใจขององค์กรอิสระอย่างไร วีระยุทธ (2016) เห็นว่า ทั้งนักวิชาการ แพทย์ และผู้นำชุมชน นักธุรกิจ ที่ใช้ความพยายามร่วมกันเพื่อโค่นล้มรัฐบาลที่ได้รับการเลือกตั้งเพื่อแลกกับการได้รับการคัดเลือกเข้าสู่องค์กรอิสระที่ไม่ได้รับการเลือกตั้ง แรงจูงใจเกี่ยวข้องกับการปฏิรูปธรรมาภิบาลแบบเสรีนิยมใหม่ ซึ่งขับเคลื่อนโดยความปรารถนาที่จะปลดทางการเมือง และลดการแสวงหาค่าเช่าเศรษฐกิจให้เหลือน้อยที่สุด แต่การปฏิรูปธรรมาภิบาลในประเทศไทยกลับกลายเป็นการให้

นิยามใหม่ว่าหมายถึงการสร้างหน่วยงานกำกับดูแลที่มีเจ้าหน้าที่ที่มีความคิดอนุรักษ์นิยม ซึ่งจะช่วยตอกย้ำสภาพที่เป็นอยู่และแสดงให้เห็นถึงการครอบงำอุดมการณ์ทางศีลธรรมเหนือหลักการเสรีนิยมและประชาธิปไตย

ผลความพยายามเปลี่ยนผ่านประชาธิปไตยไทยโดยการรัฐประหารสองครั้ง และก่อให้เกิดคลื่นความไม่สงบมีความวุ่นวายทางการเมืองขึ้นทั่วไปในสังคมในระยะเกือบ 20 ปี หลังคลื่นลมเริ่มสงบลง นักวิชาการต่างประเทศวิเคราะห์ว่าเพราะรัฐข้าราชการไทยได้ถูกเครือข่ายกษัตริย์นิยมควบคุมไว้แล้ว จากภูมิทัศน์ทางการเมืองของประเทศไทยที่ยังไม่สมบูรณ์มากนักในการทำความเข้าใจเหตุการณ์ในช่วงไม่กี่ปีมานี้ หรือการถกเถียงที่มีมายาวนานเกี่ยวกับประชาธิปไตยและการเป็นตัวแทน (Hewison, 2015) นวัตกรรมที่โดดเด่นในสมัยก่อนของคำอธิบายการเมืองไทยที่ใช้กันอย่างแพร่หลายที่สุดคือ “ระบบการเมืองแบบราชาการ” ความจริงแล้วแนวคิดการเมืองของระบบราชาการที่ได้รับการพัฒนาโดย Riggs (1966) เป็นมากกว่าแค่การพรรณนา โดยเป็นแนวคิดที่ซับซ้อนทางทฤษฎีที่ซ่อนอยู่ในความคิดของสังคมโดยละทิ้งแนวทางวิวัฒนาการที่เป็นเชิงเดี่ยวของทฤษฎี การทำให้ทันสมัยในยุคแรกๆ ริคส์แย้งว่าการพัฒนาของประเทศไทยไม่ได้มุ่งสู่ความทันสมัยทางการเมือง แต่เป็นระบบที่จำกัดความแตกต่างไว้ที่ระบบราชาการเท่านั้น ในขณะที่ศูนย์กลาง เช่น ภาคธุรกิจ ไม่มั่นคงและยังต้องพึ่งพา แนวทางนี้ให้ความสนใจเพียงเล็กน้อยกับการต่อสู้ของระบบราชาการเหนือระบอบประชาธิปไตยหรือการเป็นตัวแทน โดยถือว่าฝ่ายการเมืองเป็นที่ตั้งของการแข่งขันทางการเมืองระหว่างชนชั้นสูงในระบบราชาการที่หมุนเวียนกัน (Hewison, 1989, p.8–13) แม้ว่าชนชั้นสูงของประเทศไทยจะมีอำนาจแต่การมุ่งความสนใจไปที่กลุ่มชนชั้นนำเป็นหลัก หมายความว่า การต่อสู้ในวงกว้างเพื่อพื้นที่ทางการเมืองโดยคนงาน ชาวนา ชนชั้นกลาง และคนอื่นๆ จำเป็นต้องลดน้อยลงหรืออาจกล่าวอย่างสั้นว่า เป็นเรื่องของชนชั้นนำที่จะเป็นผู้กำหนดการนำรัฐผ่านระบบราชาการเป็นสำคัญแม้ว่าจะมีการเลือกตั้งแบบประชาธิปไตยก็ตาม

เครือข่ายกษัตริย์นิยม หรือ “Network Monarchy” ที่นำเสนอโดย ดันแคน แมคคาร์โก เมื่อปลายปี 2548 อธิบายความสัมพันธ์ระหว่างสองสถาบันที่โดดเด่นในสังคมไทยคือสถาบันพระมหากษัตริย์และสถาบันกองทัพระหว่างปี 2516-2544 ซึ่งต่อมาเครือข่ายดังกล่าวถูกทำลายโดยทักษิณ ชินวัตร ซึ่งในระบอบประชาธิปไตยจะต้องอยู่ภายใต้หลักการ “พลเรือนเป็นใหญ่” (Civilian supremacy) ที่ประชาชนมีอำนาจสูงสุดเหนือทหาร ขณะที่ประเทศไทยความสัมพันธ์ระหว่างสถาบันกษัตริย์กับทหารแตกต่างออกไป ความใกล้ชิดระหว่างกองทัพและสถาบันกษัตริย์ ซึ่งปรากฏชัดเจนในการบรรยายพิเศษเมื่อ 11 ตุลาคม 2562 โดยพลเอกอภิรัชต์ คงสมพงษ์ ผู้บัญชาการทหารบกขณะนั้น ซึ่งกล่าวว่า “สถาบันกษัตริย์และกองทัพไม่อาจแยกจากกันได้” แนวคิดนี้มีพระมหากษัตริย์อยู่ตรงกลาง โดยมีผู้ที่ทำหน้าที่แทนพระองค์อยู่รอบๆ ศูนย์กลางนี้ เป็นลักษณะเป็นกึ่งราชาธิปไตยและยังเป็นรูปแบบที่ถูกปกปิดเอาไว้ในการเมืองไทย (Para-political) ซึ่งเครือข่ายนี้มีบทบาทในหลายทาง เครือข่ายนี้ยังมีการปรับตัวที่น่าสนใจ ไม่ว่าจะเป็นเข้าไปร่วมมือกับนักการเมือง หรือการสร้างภาพลักษณ์ให้กับสถาบัน จนสามารถแทรกแซงการเมืองอยู่เหนือนักการเมืองได้ โดยเฉพาะหากคนยังมองว่าการเมืองนั้นแล้ว ทำให้พระมหากษัตริย์ก็ยังคงสามารถแทรกแซงได้เสมอไป (McCargo, 2005, p. 505)

4.สรุป

ระบบควบคุมการเปลี่ยนแปลงของสังคมมักจะเริ่มต้นที่ละชั้นผ่านมาสู่การตรวจสอบ เช่นเดียวกับการเปลี่ยนผ่านสู่ประชาธิปไตย ไปสู่ส่วนชั้นการควบคุมเสถียรภาพของระบอบประชาธิปไตย ไปสู่การรวมตัวกันของประชาธิปไตย ที่ผู้นำสังคมนั้นต้องเชื่อมั่นในระบอบประชาธิปไตยอย่างแท้จริง ค่อยๆ เลิกใช้ความเชื่อ

เก่าและสถาปนาการปรับปรุงแนวคิดใหม่ขึ้นในสังคมหลังการต่อสู้การต่อสู้ระหว่างกลุ่มต่างๆ ในสังคม จนเห็นพ้องต้องกัน

การเปลี่ยนผ่านประชาธิปไตยไทย ที่เปลี่ยนแปลงประสิทธิภาพด้วยวิธีการยึดอำนาจรัฐบาลโดยฝ่ายทหารฝ่ายสนับสนุนในปีพ.ศ.2549 ไม่ได้ทำให้การเผชิญหน้าระหว่างฝ่ายสนับสนุนกับฝ่ายต่อต้านรัฐบาลเดิมหมดไปอย่างเห็นได้ชัด กลยุทธ์รัฐธรรมนูญและฝ่ายตุลาการที่ถูกนำมาใช้ และการใช้วิธีการยุบพรรคการเมือง ไม่มีผลต่อการเปลี่ยนแปลงสภาพทางการเมืองของไทยมากนัก รัฐธรรมนูญฉบับใหม่ปี2550 ตรวจสอบและควบคุมผู้ใช้อำนาจและควบคุมทิศทางของนักการเมือง และรัฐ ในขณะเดียวกันก็ปรับลดอำนาจประชาชนในระบอบประชาธิปไตยลงด้วย เช่นการคัดเลือกคุณสมบัติสมาชิกได้ปลุกกระแสความนิยมทางการเมืองเดิมให้กลับคืนมา จนต้องดำเนินการซ้ำอีกครั้งด้วยรัฐประหาร2557และสร้างรัฐธรรมนูญ 2560 เป็นเพียงการช่วงชิงการนำการเมืองเพียงฝ่ายเดียว โดยไม่ได้รับการยอมรับจากสังคม ทำให้สภาพสังคมการเมืองไทยในปัจจุบันก็ยังไม่ก้าวพ้นประชาธิปไตยที่ไม่ตั้งมั่นไปได้

สิ่งที่สำคัญคือเป้าหมายในองค์กรการเมืองในสังคมไทยจะต้องปฏิรูปการเมืองเพื่อไปให้พ้นจากระบอบเชิงอำนาจนิยมของระบบเดิมในสังคมมา สู่ความสำเร็จในการตรวจสอบและความน่าเชื่อถือของระบอบประชาธิปไตยทำให้ประเทศประสบความสำเร็จในการเปลี่ยนแปลงไปสู่ประชาธิปไตย ด้วยความเป็นเอกภาพของชาติ สำหรับการเปลี่ยนผ่านจากการปกครองภายใต้ระบอบอำนาจนิยมไปสู่ประชาธิปไตย จะต้องอาศัยความเห็นพ้องต้องกันในหมู่ชนชั้นนำ และประชาชน ความเห็นพ้องต้องกันที่ว่านี้ก็คือ การยอมรับกติกาต่างๆ ใหม่ร่วมกัน แม้ว่าขณะนี้พลังมวลชนไทยมีความสำคัญต่อการโค่นล้มเปลี่ยนแปลง แต่หากไม่สามารถควบคุมมวลชนให้อยู่ในขอบเขตได้ สังคมก็จะเข้าสู่สภาวะอนาธิปไตย บรรดากลุ่มชนชั้นนำหรือนักการเมืองพรรคต่างๆ ที่ต้องการจะเห็นสังคมไทยเปลี่ยนผ่านไปสู่ประชาธิปไตยที่ตั้งมั่นจะต้องช่วยกัน ดังนั้นทุกฝ่ายจำเป็นต้องยอมรับในพลังอำนาจในสังคมซึ่งกันและกันเสียก่อนจึงจะสามารถเปลี่ยนผ่านประชาธิปไตยได้

เอกสารอ้างอิง

- เกษียร เตชะพีระ. (2554). ระบอบการปกครองแบบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข *วารสารฟ้าเดียวกัน*, 9 (1), 89–114.
- เกษียร เตชะพีระ. (2554). ระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข: ที่มาและที่ไป ใน กิตติ ประเสริฐสุข เสี่ยง 2 เมืองไทย ,(บก) *สภาพปัญหา แนวโน้ม และทางออกวิกฤติการเมืองไทย* . (17-31). กรุงเทพฯ: คณะรัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- จิราภรณ์ คำจันทร์. (2562). *ประชาธิปไตยที่ไม่ตั้งมั่น*. กรุงเทพฯ: มติชน.
- นิธิ เอียวศรีวงศ์ .(2017). ปรงดอง. มติชน 30 มกราคม <http://www.matichon.co.th/news/453233>. เข้าถึงเมื่อ 21 มี.ค. 2024.
- ปิยะบุตร แสงกนกกุล. (2560). *ศาลรัฐประหาร : ตุลาการ ระบอบเผด็จการ และนิติรัฐประหาร*. กรุงเทพฯ: ฟ้าเดียวกัน.
- ประจักษ์ ก้องกีรติ. (2566). *การเมืองของระบบเลือกตั้ง อำนาจ ความขัดแย้ง และประชาธิปไตย*. กรุงเทพฯ : วิทยาลัยการเมืองการปกครอง สถาบันพระปกเกล้า.
- ประสงค์ เลิศรัตนวิสุทธิ์ .(2551). *ตุลาการภิวัตน์ ปฏิวัติการเมืองไทย*. กรุงเทพฯ:สำนักพิมพ์มติชน.

- รังสรรค์ ชนะพรพันธุ์. (2543). การเมืองยุครัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ.2540 ใน จรัญ โฆษณานันท์. *วิถีสังคมไทย สรรนิพนธ์ทางวิชาการเนื่องในวาระหนึ่งศตวรรษปรีดี พนมยงค์*. กรุงเทพฯ: คณะกรรมการดำเนินงานฉลอง 100ปีชาตะกาล นายปรีดี พนมยงค์.
- Apichat, S. (2017). Yellow vs. Red and the Rise of a New Middle Class in Thailand. In Berenschot, W., Nordholt, H.S. & Bakker, L. (eds.) *Citizenship and Democratization in Southeast Asia* (289–312). Leiden: Brill.
- Baker, C. (2016). The 2014 Thai Coup and Some Roots of Authoritarianism. *Journal of Contemporary Asia*, 46 (3), 388–404.
- Chambers, P. & Napisa Waitookiat. (2016). The Resilience of Monarchised Military in Thailand. *Journal of Contemporary Asia*, 46 (3), 425–444.
- Hewison, K. (2012). Avoiding Conflict: Thailand after the Red Shirt Uprising. *Political Insight*, (December), 28–31.
- Hewison, K. (2015). Thailand: Contestation over Elections, Sovereignty and Representation. *Representation*, 50 (1), 51–62.
- Jory, P. (2014). *Thailand Has Entered the Interregnum*. Singapore: Institute of Southeast Asian Studies Perspective, No. 54.
- Kanchoochat, V. (2016). Reign-seeking and the Rise of the Unelected in Thailand. *Journal of Contemporary Asia*, 46 (3), 486–503.
- Kongkirati, P. (2016). The Failed 2014 Election: Anti-Election Movement, Street Violence and the Democratic Breakdown. *Journal of Contemporary Asia*, 46 (3), 467–485.
- McCargo, D. (2005). Network monarchy and legitimacy crises in Thailand, *The Pacific Review*, 18 (4), 499–519.
- Mérieau, E. (2016). Thailand's Deep State, Royal Power and the Constitutional Court (1997–2015). *Journal of Contemporary Asia*, 46 (3), 445–466.
- Streckfuss, D. (2011). *Truth on Trial in Thailand: Defamation, Treason, and Lèse-Majesté*. London: Routledge.
- Streckfuss, D. (2017). In Thailand, a King's Coup? The New York Times, April 9.
- Winichakul, T. (2008). Toppling Democracy. *Journal of Contemporary Asia*, 38 (1), 11–37.
- Varol, O.O. (2012). The Democratic Coup d'État. *Harvard International Law Review*, 53 (2), 292–356.
- Yoshifum, T. (2022). Democratization and the Military in Thailand In Tsunekawa, K. & Todo, Y. (Eds.) *Emerging States at Crossroads* (271–285). Singapore : Springer